

Zie verzendlijst

Audit Dienst Defensie
Programma Grote Projecten

Kalvermarkt 32
MPC 58 B
Postbus 20701
2500 ES Den Haag
www.defensie.nl

nota

Assurancerapport bij de Jaarrapportage inzake het
project vervanging pantservoertuigen M577 en YPR over
het jaar 2012

Datum
3 april 2013

Onze referentie
BS/2013010223

Bijlage
1

Bijgaand bied ik u aan het assurancerapport van de Audit Dienst Defensie (ADD) en de Auditdienst Rijk inzake het project Vervanging Pantservoertuigen M577 en YPR over het jaar 2012. Dit project is door de Tweede Kamer aangemerkt als groot project. Derhalve wordt dit rapport uitgebracht op grond van de door de Tweede Kamer vastgestelde Regeling Grote projecten.

*Bij beantwoording datum,
onze referentie en onderwerp
vermelden.*

Het onderzoek naar het project Vervanging Pantservoertuigen M577 en YPR heeft betrekking op informatie zoals deze is opgenomen in de veertiende Jaarrapportage over het project Vervanging Pantservoertuigen M577 en YPR (nr. BS2013008308) en de commercieel vertrouwelijke brief (nr. BS2013008312) van de Minister van Defensie aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

In het assurancerapport wordt nader ingegaan op de door ons verrichte werkzaamheden en onze bevindingen daaromtrent. Onze opmerkingen over eerdere concepten zijn reeds in de jaarrapportage verwerkt.

Ik verzoek u ons rapport over het project Vervanging Pantservoertuigen M577 en YPR te doen doorgeleiden naar de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

DE WND. DIRECTEUR AUDIT DIENST DEFENSIE

Drs. G.J.A.M. Schellekens RA
Brigade-generaal

Ministerie van Defensie

Audit Dienst Defensie

Datum

3 april 2013

Onze referentie

BS/2013010223

verzendinglijst

Aan

De Minister van Defensie
MPC 58 B
Postbus 20701
2500 ES Den Haag

Afschrift aan

De Commandant der Strijdkrachten
MPC 58 B
Postbus 20701
2500 ES Den Haag

De Directeur Defensie Materieel Organisatie
MPC 58 A
Postbus 90822
2509 LV Den Haag

De Hoofddirecteur Financiën & Control
MPC 58 B
Postbus 20701
2500 ES Den Haag

Door tussenkomst

De Secretaris-Generaal
MPC 58 B
Postbus 20701
2500 ES Den Haag

**Assurancerapport bij de
Veertiende Jaarrapportage van het Project
Vervanging Pantservoertuigen M577 en YPR**

Uitgebracht ten behoeve van de Tweede Kamer der
Staten-Generaal.

Peildatum 31 december 2012

Datum	3 april 2013
Status	Definitief

Colofon

Audit Dienst Defensie

Kalvermarkt 32
Postbus 20701
2500 ES Den Haag

Auditdienst Rijk
Ministerie van Financiën

Koningskade 4
POSTBUS 20201
2500 EE Den Haag

Nummer

BS/2013010223

Inhoud

Colofon	2
1 Inleiding	4
1.1 Opdracht	4
1.2 Beschrijving van het object van onderzoek	4
1.3 Reikwijdte	5
2 De in bijlage 1 van de Jaarrapportage van het project Vervanging Pantservoertuigen M577 en YPR over het jaar 2012 opgenomen financiële verantwoording	6
3 De volledigheid en de totstandkoming van de informatie en de toereikendheid van de beheersing en het beheer van het project	8
3.1 Inleiding	8
3.2 Criteria	8
3.3 Samenvatting van de verrichte werkzaamheden	9
3.4 Managementsamenvatting	10
3.5 Bevindingen	11
4 Overige onderwerpen	13
4.1 Industriële participatie	13

1 Inleiding

1.1 Opdracht

Het Project 'Vervanging Pantseroertuigen M577 en YPR' (VP) van de toenmalige Koninklijke Landmacht van het ministerie van Defensie is door de Tweede Kamer op 26 juni 1997 aangewezen als groot project. De Vaste Commissie voor Defensie (VCD) van de Tweede Kamer der Staten Generaal heeft in een brief van 18 juni 1998 aangegeven op welke wijze de commissie de Regeling Grote Projecten (RGP) voor dit project wil hanteren. De commercieel vertrouwelijke informatie over het project wordt tegelijk met de Jaarrapportage aangeboden in een commercieel vertrouwelijke brief.

De VCD stelt in haar brief ten aanzien van de betrokkenheid van de auditdiensten dat deze een oordeel geven over de kwaliteit en volledigheid van de Jaarrapportage en over de toereikendheid van de projectorganisatie, inclusief administratieve organisatie en interne controle.

Om dit doel te realiseren is een onderzoek uitgevoerd naar de specifiek in de RGP genoemde aspecten:

- de beheersing en het beheer van het project;
- de kwaliteit en volledigheid van de in de Jaarrapportage en de commercieel vertrouwelijke brief opgenomen financiële en niet-financiële informatie.

Over de opdracht rapporteren wij als volgt:

- een controleverklaring bij de financiële verantwoording, zoals opgenomen in Bijlage 1 Financiële Verantwoording Veertiende Jaarrapportage 'Vervanging pantservoertuigen M577 en YPR';
- een assurancerapport met conclusies en onderliggende bevindingen.

Voor dit project werken op verzoek van de Minister van Defensie en met instemming van de Minister van Financiën, de beide auditdiensten samen in de vorm van een joint audit.

1.2 Beschrijving van het object van onderzoek

Wij hebben de Veertiende Jaarrapportage (inclusief bijlagen) over het jaar 2012, die als bijlage bij ons rapport is gevoegd, en de commercieel vertrouwelijke brief onderzocht. Deze Jaarrapportage en commercieel vertrouwelijke brief zijn opgesteld onder de verantwoordelijkheid van de Minister van Defensie.

Het is onze verantwoordelijkheid om een controleverklaring en assurancerapport af te geven en om conclusies en bevindingen te formuleren.

1.3 Reikwijdte

Betreffende de informatie in de Jaarrapportage hebben wij met de volgende beperkingen in ons onderzoek te maken:

- Voor wat betreft het deelproject groot pantserwielvoertuig (de Boxer), hebben wij de internationale projectorganisatie Organisation Conjointe de Coöperation en matière d'Armament (OCCAR) niet beoordeeld aangezien Nederland formeel geen lid is van OCCAR. Wel heeft een beoordeling plaatsgevonden van de wijze waarop de Nederlandse projectorganisatie, de informatie afkomstig van OCCAR heeft verwerkt.
- De toekomstgerichte informatie is gebaseerd op veronderstellingen en schattingen. De werkelijke uitkomsten zullen naar alle waarschijnlijkheid afwijken van de voorspelling, aangezien de veronderstelde gebeurtenissen zich veelal niet zullen voordoen zoals verwacht en de afwijking van materieel belang kan zijn.
- Bij een aantal lopende en nieuwe projecten binnen Defensie wordt rekening gehouden met het Project Vervanging Pantservoertuigen. Deze gerelateerde projecten zijn niet in het budget van het Project Vervanging Pantservoertuigen opgenomen. Omdat deze gerelateerde projecten niet onder de projectdefinitie vallen, hebben wij deze gerelateerde projecten niet in ons onderzoek betrokken.
- In het Regeerakkoord VVD - PvdA "Bruggen slaan" van 29 oktober 2012 is opgenomen dat:

"de minister van Defensie ontwikkelt, in overleg met de minister van Buitenlandse Zaken en uitgaande van het beschikbare budget, een visie op de krijgsmacht van de toekomst".

De besluitvorming over de Defensieplannen is nog niet voltooid. Het is daarom niet mogelijk om in deze Jaarrapportage de besluitvorming over de visie te verwerken. Wij zijn niet bekend met de inhoud van de voorgenomen visie en hebben deze derhalve niet in ons onderzoek betrokken.

2 De in bijlage 1 van de Jaarrapportage van het project Vervanging Pantservoertuigen M577 en YPR over het jaar 2012 opgenomen financiële verantwoording

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Afgegeven ten behoeve van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Wij hebben de financiële verantwoording van het Project Vervanging Pantservoertuigen M577 en YPR, zoals opgenomen in bijlage 1 bij de Jaarrapportage 2012 gecontroleerd.

Verantwoordelijkheid van de Minister van Defensie

De Minister van Defensie is verantwoordelijk voor het opstellen van deze financiële verantwoording, in overeenstemming met de vereisten voor financiële verslaggeving, zoals opgenomen in de Comptabiliteitswet en de Regeling Grote Projecten (RGP). De Minister is tevens verantwoordelijk voor de comptabele rechtmatigheid en voor een zodanige interne beheersing als noodzakelijk wordt geacht om het opstellen van de financiële verantwoording mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de financiële verantwoording op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden. Dit vereist dat wij voldoen aan de voor ons geldende ethische voorschriften en dat wij onze controle zodanig plannen en uitvoeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen over de juistheid, de volledigheid en de comptabele rechtmatigheid van de in de Jaarrapportage opgenomen financiële verantwoording.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en de toelichtingen in de financiële verantwoording. De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de door de accountant toegepaste oordeelsvorming, met inbegrip van het inschatten van de risico's dat de financiële verantwoording een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten.

Bij het maken van deze risico-inschattingen neemt de accountant de interne beheersing in aanmerking die relevant is voor het opmaken van de financiële verantwoording door de Minister, gericht op het opzetten van controle-werkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden.

Deze risico-inschattingen hebben echter niet tot doel een oordeel tot uitdrukking te brengen over de effectiviteit van de interne beheersing van het Ministerie. Een controle omvat tevens het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en van de redelijkheid van de door de Minister gemaakte schattingen.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is om een onderbouwing voor ons oordeel te bieden.

Oordeel

Naar ons oordeel is de financiële verantwoording van het Project Vervanging Pantservoertuigen M577 en YPR, zoals opgenomen in bijlage 1 bij de Jaarrapportage 2012 in alle van materieel belang zijnde aspecten opgesteld in overeenstemming met de vereisten voor financiële verslaggeving, zoals opgenomen in de Comptabiliteitswet en de RGP en is een redelijke mate van zekerheid verkregen over de juistheid, de volledigheid en de comptabele rechtmatigheid van deze financiële verantwoording.

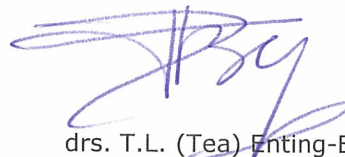
Den Haag, 3 april 2013

*Audit Dienst Defensie
Ministerie van Defensie*

Drs. G.J.A.M. Schellekens RA
Brigade-generaal

*Auditdienst Rijk
Ministerie van Financiën*

drs. T.L. (Tea) Enting-Beijering RA

De volledigheid en de totstandkoming van de informatie en de toereikendheid van de beheersing en het beheer van het project

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zijn conclusies geformuleerd met betrekking tot de volledigheid van de financiële en niet-financiële informatie in de Veertiende Jaarrapportage en de commercieel vertrouwelijke brief over het Project Vervanging Pantservoertuigen in relatie tot de gestelde eisen in de RGP en met betrekking tot het proces van totstandkoming van de toekomstgerichte financiële informatie en het proces van totstandkoming van de niet-financiële informatie en met betrekking tot de toereikendheid van de beheersing en het beheer van het project.

De Minister van Defensie is verantwoordelijk voor het opstellen van de Veertiende Jaarrapportage en de commercieel vertrouwelijke brief en voor de toereikendheid van de beheersing en het beheer van het project.

Wij hebben ons onderzoek verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder Standaard 3000 "Assurance-opdrachten anders dan opdrachten tot controle en beoordeling van historische financiële informatie" en Standaard 3400 "Onderzoek van toekomstgerichte financiële informatie". Dienovereenkomstig hebben wij ons onderzoek zodanig gepland en uitgevoerd dat een redelijke mate van zekerheid is verkregen voor onze conclusies met betrekking tot de door ons onderzochte punten. Een assurance-opdracht omvat onder meer een onderzoek door middel van deelwaarnemingen van relevante gegevens.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen assurance-informatie voldoende en geschikt is als basis voor onze conclusies.

3.2 Criteria

De volledigheid van de in de Veertiende Jaarrapportage en commercieel vertrouwelijke brief opgenomen financiële en niet-financiële informatie is beoordeeld aan de hand van de eisen die hieraan worden gesteld in de RGP en aan de informatiebehoefte van de Tweede Kamer zoals vastgelegd in brief 18 juni 1998 (nr. 98-Def-16).

Ons onderzoek is grotendeels uitgevoerd bij de projectorganisatie van het Ministerie van Defensie. Daarbij hebben wij ons onder meer gebaseerd op de volgende bronnen:

- Schriftelijke stukken betreffende de informatievoorziening en correspondentie aan en met de Tweede Kamer.
- Correspondentie en (beleids-) gegevens en de onderliggende (financiële) administraties.
- Verslagen van diverse nationale en internationale overlegfora.
- Interviews met de medewerkers van de projectorganisatie van het ministerie van Defensie.
- Mededelingen van de betrokken medewerker van het Commissariaat voor de Militaire Productie van het Ministerie van Economische Zaken.

Met betrekking tot de totstandkoming van de toekomstgerichte financiële informatie en de niet-financiële informatie geldt dat de desbetreffende informatie op een ordelijke, controleerbare en deugdelijke wijze tot stand komt. De belangrijkste in dat kader vast te stellen aspecten zijn dat:

- de verantwoordelijkheden en bevoegdheden goed in het totstandkomingproces zijn belegd;
- het totstandkomingproces achteraf reconstrueerbaar is;
- de informatie die als uitkomst van het totstandkomingproces is opgeleverd op volledige en juiste wijze in de veertiende Jaarrapportage is opgenomen.

Verder geldt dat de toekomstgerichte financiële informatie en de niet-financiële informatie niet strijdig mogen zijn met andere in de Veertiende Jaarrapportage opgenomen informatie. Waar nodig dient de niet-financiële informatie te zijn voorzien van een duidelijke bronvermelding.

De aandachtspunten voor de beoordeling van het beheer en de beheersing van het project voor het ministerie zijn de beheersmaatregelen met betrekking tot de toereikendheid van de projectorganisatie, de relevante interne regelgeving, de kwaliteit van de bestuurlijke informatievoorziening, de werking van de administratieve organisatie, de werking van het systeem van interne controle en het risicomanagement.

3.3 Samenvatting van de verrichte werkzaamheden

3.3.1 De volledigheid van de opgenomen financiële en niet-financiële informatie

Ter zake van de volledigheid van de in deze Jaarrapportage en de commercieel vertrouwelijke brief opgenomen financiële en niet-financiële informatie, zijn wij nagegaan of de volgens artikel 12 van de RGP en de in de brief van 18 juni 1998 (nr. 98-DEF-16) gestelde informatiebehoefte, is opgenomen.

3.3.2 Het proces van totstandkoming van de in de Jaarrapportage opgenomen toekomstgerichte financiële informatie en de niet-financiële informatie.

Wij zijn nagegaan dat deze informatie in de Jaarrapportage ordelijk, controleerbaar en deugdelijk tot stand is gekomen.

Voorts zijn wij nagegaan dat deze informatie niet strijdig is met de historische financiële informatie en de niet-financiële informatie in de Jaarrapportage.

3.3.3 *De toereikendheid van de beheersing en het beheer van het project*

Wij hebben de opzet en werking van het beheer en de beheersing van het project - waaronder de administratieve processen en interne controlemaatregelen - onderzocht door middel van interviews en de beoordeling van de relevante documentatie ter zake. Wij hebben onder meer aandacht besteed aan de beheersmaatregelen met betrekking tot de planning, de voortgangsbewaking, de budgetbewaking, de interne informatievoorziening en het risicomanagement.

3.4 Managementsamenvatting

Op grond van ons onderzoek komen wij tot de volgende conclusies.

3.4.1 *De volledigheid van de opgenomen financiële en niet-financiële informatie*

De in artikel 12 van de RGP voorgeschreven financiële en niet-financiële informatie is opgenomen in de 14^e Jaarrapportage en de bijbehorende commercieel vertrouwelijke brief.

De afspraken met de Tweede Kamer in brief nr. 98-Def-16 d.d. 18 juni 1998 over de in de jaarrapportages op te nemen financiële en niet-financiële informatie zijn nagekomen.

Hierbij willen wij de navolgende aspecten benadrukken:

Zoals in de Jaarrapportage 2011 melding werd gemaakt van de beperkte inzetbaarheid van de IGV als gevolg van meerdere factoren is ook in de Jaarrapportage 2012 beschreven dat door een samenstel van factoren (de ontoereikende voorraad reservedelen, de trage afhandeling van garantieclaims en schade tijdens het gebruik) sprake is van een gemiddelde inzetbaarheid onder de norm van 70 procent. Naast een, naar achteraf bleek, te smalle samenstelling van het pakket reservedelen door de fabrikant, heeft Defensie ook tussentijds in de jaren voorafgaand aan het rapportagejaar het beschikbare budget neerwaarts aangepast.

Voor het Groot Pantser Wielvoertuig de Boxer is in 2012 overeenstemming bereikt over de oplossing van het gewichtsprobleem. Deze overeenstemming - vastgelegd in zogenaamde framing conditions - wordt in naar verwachting de komende maanden in contractwijzigingen omgezet. De totale vertraging vanwege het gewichtsprobleem is per saldo ongeveer één jaar.

3.4.2 *Het proces van totstandkoming van de in de Jaarrapportage opgenomen toekomstgerichte financiële informatie en de niet-financiële informatie*

De in de 14e Jaarrapportage en de bijbehorende commercieel vertrouwelijke brief opgenomen toekomstgerichte financiële en niet-financiële informatie is ordelijk, controleerbaar en deugdelijk tot stand gekomen en, voor zover wij dat hebben kunnen beoordelen, niet strijdig is met de historische financiële informatie.

3.4.3 *De toereikendheid van de beheersing en het beheer van het project*

De opzet van de projectorganisatie Vervanging Pantservoertuigen was in 2012 in overeenstemming met de binnen het ministerie gehanteerde voorschriften en voldeed wat betreft het bestaan en de werking aan de eraan te stellen eisen.

3.5 Bevindingen

3.5.1 *De volledigheid van de opgenomen financiële en niet-financiële informatie*

De niet-financiële informatie in de 14^e Jaarrapportage is ontleend aan interne informatie (project weekbrieven, de binnen Defensie gehanteerde Principle Toolbox (PTB) voor projectrapportages, verslagen van beraden van de Defensie Materieel Organisatie (DMO)) en externe informatie (rapportages van OCCAR en ARTEC).

IGV: Ondanks dat de instandhouding van de ingestroomde voertuigen geen onderdeel uitmaakt van het Project Vervanging Pantservoertuigen, wordt ook in deze Jaarrapportage, evenals die over 2011, terecht aanvullende informatie verstrekt over de beperkte inzetbaarheid en beschikbaarheid van de IGV.

Naast een, naar achteraf bleek, te smalle samenstelling van het pakket reservedelen door de fabrikant, heeft Defensie ook tussentijds het beschikbare budget neerwaarts aangepast. Of er een relatie is tussen de beperkte inzetbaarheid en een eventueel gewijzigde behoeftestelling in de projectfase is niet meer vast te stellen.

De 13^e Jaarrapportage over 2011 vermeldde dat in beginsel de evaluatie van het deelproject IGV zou kunnen beginnen. Door een herijking door Defensie van de wijze waarop materieelprojecten worden geëvalueerd, is de evaluatie van het deelproject IGV naar achteren geschoven. Tot op heden is nog niet bekend wanneer deze evaluatie zal worden uitgevoerd.

Zoals aangegeven in de Jaarrapportage heeft het Ministerie van Defensie besloten de overbodig geworden Leopard 2 bergingstanks aan te passen (aan de laatste operationele vereisten) als bergingsvoertuig voor de IGV. De aanpassingen alsmede het eventuele hiervoor benodigde levensduur verlengende onderhoud, zullen op grond van het DMP als afzonderlijk project worden uitgevoerd.

BOXER: In de Jaarrapportage wordt aangegeven dat eind 2012 de variabele voertuigprijs is omgezet naar een vaste voertuigprijs. De uitgave voor deze omzetting heeft een omvang van € 86 mln. en maakt onderdeel uit van het bedrag van € 93,2 mln. dat wordt genoemd in de Jaarrapportage. Gezien de onzekerheid over toekomstige prijs- en kostenontwikkelingen kan pas na afloop van het project worden beoordeeld of de contractwijziging voor het ministerie van Defensie in alle opzichten doelmatig is geweest.

3.5.2 *Het proces van totstandkoming van de in de Jaarrapportage opgenomen toekomstgerichte financiële informatie en de niet-financiële informatie.*

Belangrijke toets om vast te stellen of de in deze Jaarrapportage en de commercieel vertrouwelijke brief opgenomen toekomstgerichte financiële informatie en de niet-financiële informatie ordelijk, controleerbaar en deugdelijk tot stand is gekomen, is

de controle op de aanwezigheid en werking van beheersmaatregelen. Getoetst is of verantwoordelijkheden goed zijn belegd, het proces achteraf reconstrueerbaar is en of de informatie consistent is met andere bronnen.

Wij hebben vastgesteld dat er geen formeel vastgestelde beschrijving is van het proces van totstandkoming van de toekomstgerichte financiële informatie en de niet-financiële informatie. Deze bevinding kan consequenties hebben voor de overdracht van de dossierkennis.

3.5.3. De toereikendheid van de beheersing en het beheer van het project

Van de projectorganisaties van de drie deelprojecten is er inmiddels nog één over, nl. die van het Groot Pantserwielvoertuig (de Boxer). Dit deel-project heeft een Project Managementplan (PMP) waarin onder andere opgenomen de projectopdracht, een beschrijving van de organisatie, fasering en de wijze van projectbeheersing. Dit document is in 2012 geactualiseerd.

De informatievoorziening over de projecten richting departementsleiding vindt op een gestructureerde wijze plaats. In november 2009 heeft DMO officieel de Principle Toolbox (PTB) in gebruik genomen. Dit is een informatiesysteem voor de rapportage en beheersing van alle investeringsprojecten. Wij hebben vastgesteld dat de PTB door de projectleider nog hoofdzakelijk gebruikt wordt voor de projectrapportages maar de overige functionaliteiten (zoals planning en risicobeheersing) nog niet benut worden. De informatie in de projectrapportages wordt opgenomen in de DMO projectbrieven en de DMO- en Defensie maandrapportages.

Onder de werking van de PTB valt ook risicomanagement en het gebruik van risicoregisters. Bij het deelproject Groot Pantserwielvoertuig (Boxer) is sprake van risicomanagement en de vastlegging van risico's in een risicoregister. Dit gebeurt op drie niveaus: binnen het OCCAR Boxer programma, het Nederlandse risicoregister en een risicoregister op het niveau van Defensietoeleveranciers.

De beheersing van het project vindt zowel plaats binnen de projectorganisatie als daarbuiten door middel van jaarlijkse (deel)projectreviews namens de Directeur Projecten & Verwerving van de DMO. Naar onze mening zijn de projectreviews voornamelijk informatief van aard en in mindere mate gericht op beheersing en beheer van het project. Wij hebben vastgesteld dat het deelproject Groot Pantserwielvoertuig gedurende 2012 niet is onderworpen aan een dergelijke review.

Evenmin werd gebruik gemaakt van de mogelijkheid om een onafhankelijke toets op de projecten te laten uitvoeren (bijvoorbeeld door de afdeling Onderzoeken Interne Beheersing (OIB) van DMO).

Bovengenoemde bevindingen doen geen afbreuk aan de in punt 3.4 opgenomen conclusies.

4 Overige onderwerpen

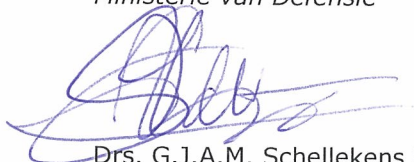
4.1 Industriële participatie

Het Ministerie van Economische Zaken informeert de Tweede Kamer in beginsel tweejaarlijks commercieel vertrouwelijk over de directe en indirecte invulling van compensatieovereenkomsten. In deze Jaarrapportage inclusief de commercieel vertrouwelijke brief wordt ingegaan op de stand van zaken betreffende de industriële participatie.

Voor wat betreft het Groot Pantserwielvoertuig (de Boxer) is ARTEC contractueel verplicht om periodiek aan OCCAR te rapporteren over de nadere invulling van de participatieopdrachten en doet dit op basis van een tweetal rapporten gedurende het kalenderjaar. Door ons is vastgesteld dat de in de Jaarrapportage en de commercieel vertrouwelijke bijlage opgenomen informatie in overeenstemming is met het workshare report van ARTEC van 2 november 2012. Dit rapport is door ons niet aan een audit onderworpen.

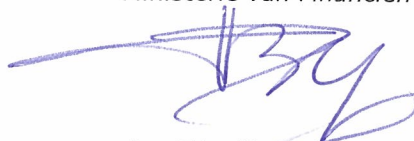
Als gevolg van het onderhandelingsresultaat over de package deal die eind 2011 werd bereikt en die eind 2012 door de oplossing van het gewichtsprobleem is bekrachtigd wordt het aanvankelijke bedrag van € 478 miljoen verhoogd met € 25,6 miljoen. Er is voor dit aanvullende bedrag nog geen verdeling gemaakt tussen participatie en compensatie. De afdeling Contract Auditing van de Auditdienst Defensie zal in 2013 worden ingeschakeld bij de nadere invulling van deze workshare.

*Audit Dienst Defensie
Ministerie van Defensie*

Dr. G.J.A.M. Schellekens RA
Brigade-generaal

*Auditdienst Rijk
Ministerie van Financiën*

drs. T.L. (Tea) Enting-Beijering RA